

2

Algemene politieke beschouwingen

Aan de orde zijn:

- **de algemene politieke beschouwingen naar aanleiding van de Miljoenennota voor het jaar 2012 (33000).**

De **voorzitter**:

Ik heet de minister-president en de overige leden van het kabinet – ministers en staatssecretarissen – van harte welkom in deze Kamer. Het zijn de eerste algemene politieke beschouwingen in de Eerste Kamer na het aantreden van de Kamer in haar huidige samenstelling. Dat betekent onder meer dat zeven fractievoorzitters voor het eerst het woord voeren tijdens deze algemene politieke beschouwingen. Drie van hen houden bovendien hun maidenspeech in deze Kamer, te weten de leden Barth, Brinkman en Machiel de Graaf. Om de spanning van het debat niet telkens te breken, zal ik deze leden niet afzonderlijk na hun maidenspeech toespreken, maar zal ik aan het eind van de eerste termijn enige woorden tot hen drieën richten, waarna er zoals gebruikelijk gelegenheid is hun met hun maidenspeeches geluk te wensen.

Het woord is allereerst aan mevrouw Barth.

De beraadslaging wordt geopend.

Mevrouw **Barth** (PvdA):

Voorzitter. Ik sta hier in het besef dat ik hier vanochtend mijn maidenspeech houd. Vanwege het belang van dit debat zie ik graag af van het recht om niet te worden geïnterrupteerd. Dit zijn algemene beschouwingen. Elke vraag die mij gesteld wordt tijdens mijn inbreng, is van harte welkom.

Voorzitter. Een paar weken geleden mocht ik hier een klas van mijn oude middelbare school ontvangen. Het waren leuke, jonge mensen, bijna volwassen. Sommigen al dan niet quasi verveeld. De meesten oprecht bezig met de wereld, die zij zo anders binnenstappen dan hun ouders. Deze jongeren kunnen sneller typen dan denken. Via sociale netwerken kletsen ze net zo gemakkelijk met jongeren in Australië als met hun vrienden in de klas. Ze gaan een beetje glazig kijken als je begint over de gulden of over de DDR. En bij de volgende verkiezingen mogen ze voor het eerst stemmen, maar ze hebben vaak nog geen idee op wie.

Hun wereld is zo anders dan die van mij, toen ik zo oud was. Toen was de Koude Oorlog bijvoorbeeld de harde realiteit. Maar de wereld begint ook op 1982 te lijken. Toen was één op de vier jongeren werkloos. Nederland zat midden in een grote economische crisis. Mijn generatie kwam de arbeidsmarkt op met de verwachting dat er weinig ruimte voor ons zou zijn. Wat voor toekomst hebben wij vandaag onze jongeren te bieden? Wat voor land, wat voor wereld dragen we aan hen over? Is dat dezelfde uitzichtsloosheid van toen of tonen we de ambitie om straks een toekomst achter te laten die een beetje beter is?

Wie de begroting voor 2012 leest, vindt maar weinig notie van die toekomst. De begroting moet op orde, om volgende generaties niet onnodig te belasten. Zo ver komt het kabinet nog. Maar aan wat voor samenleving willen we bouwen? Voor de PvdA-fractie is dat helder: een

samenleving waarin iedereen pas tevreden is als iedereen mee kan doen en erbij hoort. Wij willen een wereld die klaar is voor de enorme uitdagingen als water- en voedselcrises, grondstoffentekorten, verschuivende economische krachten en klimaatverandering. Wij willen Europa niet achterlaten als een uitgeput, naar binnen gekeerd continent dat zich slechts kan warmen aan een geromantiseerd verleden, maar als een vitaal, veerkrachtig en solidaire werelddeel dat zijn welvaart weet te behouden door voorop te lopen in het uitdenken van nieuwe oplossingen.

"Koßersvast in onzekere tijden", dat is het motto waarmee het kabinet de alsmaar uitdijende economische crisis te lijf wil gaan. Dat is vast daadkrachtig bedoeld, maar het komt neer op koppig vasthouden aan een regeerakkoord dat maatschappelijke verdeeldheid aanwakkert, ons land economisch achteruit helpt en isoleert in de wereld. "Koßersvast", dat betekent in Europa kortzichtig en weinig daadkrachtig beleid dat de Unie en de euro serieus bedreigt. De premier had nota bene een bezoek van VNO-voorzitter Wientjes en FNV-voorzitter Jongerius nodig om te beseffen dat zijn opzichtige meebewegen met de eurosceptis van de PVV onze economie grote schade dreigde toe te brengen. De veel te terughoudende opstelling van het kabinet deze zomer rond noodzakelijke steunmaatregelen aan zwakkere eurolanden heeft het internationale vertrouwen in onze munt beschadigd. In plaats van onvoorwaardelijke steun aan de euro, gedekt door een stabilisatiefaciliteit waar geen speculant tegenop kan, is het kabinet gaan kruidenieren. Het gevolg: Nederlandse banen staan op het spel, pensioenfondsen kraken onder de lage rente en banken dreigen opnieuw om te vallen.

Inmiddels lijkt het kabinet in een andere groef te zitten, maar het optreden van de afgelopen maanden laat zich slechts samenvatten als "too little, too late". Graag horen wij van de minister-president dat het kabinet zijn leven definitief gebeterd heeft. Heldere daadkracht is nodig om onze welvaart te behouden. Het kabinet moet pal staan voor de euro, die ons land voor zijn sterke exportpositie zo broodnodig heeft. En de binnenlandse economie moet worden versterkt, tegen instortend consumentenvertrouwen en krimpende kredietverlening in. Het moet niet de inkomenspositie van de middenklasse onnodig aantasten met ontslagen en koopkrachtverlies door enorme bezuinigingen in de collectieve sector. Het CPB en zelfs het IMF roepen de sterke eurolanden op om juist te investeren, om zo de economische groei in de Unie te stimuleren. Dat is de PvdA uit het hart gegrepen. Wij vragen de minister-president waarom het kabinet zich doof houdt voor deze gezaghebbende adviezen.

De aanpak van de eurocrisis tot nu toe onttaardt steeds meer in een groots vertoon van politiek-bestuurlijke onmacht. Hoe is het in vredesnaam mogelijk dat de Europese Unie, die ons continent de afgelopen 65 jaar zoveel vrede en welvaart heeft gebracht, door falend leiderschap aan de rand van de afgrond wordt gebracht? De Unie mag niet imploderen en de euro moet fier overeind blijven. Miljoenen Europeanen worden in het verderf gestort als het anders loopt. Hun werk, hun huis, de toekomst van hun kinderen staan op het spel.

De zero-sum game tussen Duitsland en Frankrijk moet morgen op een overtuigende manier worden opgelost. Burgers moeten erop kunnen vertrouwen dat hun politieke bestuurders, als het er zó op aankomt, hun angst opzij zetten om populariteit bij sommige kiezers en de populistische pers te verliezen. Zij moeten erop kunnen vertrou-

wen dat hun politieke bestuurders doen wat moet gebeuren, om sociale en economische stabiliteit te waarborgen.

Ons land had in het bereik van een oplossing een doorslaggevende rol kunnen spelen, Nederland heeft binnen de Unie als klein land altijd een invloedrijke rol gehad. Die positie was gebaseerd op de ijzere combinatie van zelf goed het huis op orde hebben, een grote internationale oriëntatie en intelligentie en creativiteit bij het oplossen van problemen. Die reputatie is akelig snel verspeeld. Inmiddels staat Nederland bekend als weifelend en altijd zeurend over de vraag hoe wat in Brussel is afgesproken, nu weer thuis moet worden uitgelegd. Dat krijg je ervan, als je je politieke lot uitlevert aan een partij die er niet voor terugschrikt om uit electoraal-ideologische motieven Russisch roulette te spelen met onze economie.

Voor de PvdA-fractie staat nu des te meer vast dat de toekomst van ons land in Europa ligt. Dat wil niet zeggen dat we geen redenen zien voor kritiek. Brussel betekent soms voor mensen gewoon slecht nieuws, en wordt nog te vaak ervaren als bureaucratisch en afstandelijk. Maar dat neemt niet weg dat onze fractie ervan overtuigd is dat Nederland en Europa onlosmakelijk verbonden zijn. We geloven in internationale solidariteit en verbondenheid en we leven in een land dat zijn geld voor een belangrijk deel verdient met handel en export. De remedie tegen Brusselse problemen is niet minder Europa; het is een socialer, menselijker, effectiever en efficiënter Europa.

Dat krijgt Nederland alleen voor elkaar als wij onze traditionele, krachtige rol weer met verve gaan spelen. Dat vraagt om een kabinet dat de moed heeft om aan Nederlandse burgers uit te leggen hoeveel wij te winnen hebben met een hechte en degelijke economische samenwerking. Wij vragen geen kritiekloze houding in Brussel. Juist in een goede relatie vertel je elkaar de waarheid als dingen niet goed gaan. Zo is, wat ons betreft, het Stabiliteitspact echt een groot onderhoud toe. Een nieuw pact moet Frankrijk- en Duitslandbestendig zijn. Deze landen bewezen immers als eerste, het niet zo nauw te nemen met de normen. Een stormbestendig pact lukt alleen met meer samenhang en meer verbondenheid binnen Europa. Een munt betekent economische controle in één hand. En het overtreden van financiële afspraken moet direct leiden tot sancties en ingrijpen.

Nederland hoort niet achteraan in de rij te dralen bij het blussen van de brand die nu om zich heen grijpt. En straks, als de gelegenheid weer komt om vooruit te kijken, ook dan hoort ons land voorop te lopen bij het uitdenken van onze Europese toekomst. Wij horen graag of de minister-president dit uitgangspunt inmiddels vol overtuiging met ons deelt.

Ondertussen raakt de economische crisis steeds meer mensen in ons land. Deze crisis is er één van scherpe achteruitgang en langdurige stilstand. Zoveel is inmiddels wel helder. Juist in zo'n situatie is het van het grootste belang dat de rekening van de crisis rechtvaardig verdeeld wordt; voor je het weet, raakt de samenleving ontwricht door te snel groeiende inkomensverschillen. Juist in zo'n situatie moet zorgvuldig worden afgewogen wat niet alleen de financieel-economische, maar ook de maatschappelijke gevolgen van bezuinigingen zijn; voor je het weet, heb je meer kapot gemaakt dan je lief is. Juist in zo'n situatie moet alles op alles gezet worden om de bakens zó te verzetten dat Nederland niet verzwakt maar versterkt uit de crisis komt; voor je het weet, is een langdurige achterstand een blijvende geworden.

Op al deze punten schiet het kabinet met de begroting voor 2012 in onze ogen fundamenteel tekort. Laat staan dat Nederland een wenkend perspectief geboden wordt voor de jaren ná 2012. Het enige wat het kabinet weet te bedenken is "waarschijnlijk nog meer bezuinigingen". Ook onze fractie vindt een kloppende overheidsboekhouding essentieel. Maar die kan ook op een andere manier bereikt worden. En voor een sterker land is dat echt niet genoeg. Zeker niet, als die boekhouding gerealiseerd is met onherstelbare maatschappelijke schade.

Wij vragen ons af of het kabinet eigenlijk wel een volledig beeld heeft van de economische situatie in ons land. Opgelucht stelt de regering in de troonrede vast dat massale werkloosheid en een sterke toename van het aantal faillissementen is voorkomen. Dat is iets om blij mee te zijn. Zoveel Europeanen en Amerikanen zijn zo veel slechter af. Tegelijkertijd stellen wij vast dat dit parameters uit de oude economie zijn. Inmiddels kent ons land ruim 900.000 zzp'ers en flexwerkers. Zij vallen weg in dit soort statistieken. Een vetpot is het zzp-schap zelden. Bij velen zijn het aantal opdrachten en het inkomen fors teruggelopen. Het is volkomen ten onrechte dat het kabinet hun positie over het hoofd ziet. Zzp'ers en flexwerkers vormen het stootkussen van onze economie. Is het kabinet bereid om onderzoek te doen naar hun koopkracht, hun inkomenspositie en hun sociaaleconomische verwachtingen, en onze Kamer daar voor de behandeling van de SZW-begroting over te berichten? En wil het kabinet het CPB vragen om de positie van zzp'ers standaard te betrekken bij de beoordeling van de economische stand van zaken in ons land? Wanneer gaat het kabinet nu echt vaart maken met de uitvoering van de SER-adviezen over zzp'ers, waarin bijvoorbeeld een vrijwillige aansluiting bij collectieve arrangementen wordt aanbevolen?

Ondertussen krijgen vooral de lagere en middeninkomens in 2012 de rekening gepresenteerd. Elke krantenkop over nivellering van deze zomer sloeg de plank goed mis. Dalende huurtoeslagen, dalende zorgtoeslagen, hogere eigen risico, hogere eigen bijdragen voor zorg en kinderopvang. Wij zullen het allemaal volgend jaar voelen, citeer ik weer de troonrede. Ja, maar sommigen voelen het allemaal veel meer dan anderen. De minister van Financiën heeft moeten toegeven dat de koopkracht van de mensen met lagere en middeninkomens een veel hardere slag wordt toegebracht dan die van de mensen met hogere inkomens. Dat kan anders en dat moet anders. Juist in tijden van crisis moeten mensen erop kunnen rekenen dat iedereen naar draagkracht meedeelt in de pijn. Ik noem de bankenbonussen. In de Verenigde Staten alleen al wordt er ook dit jaar weer 90 mld. dollar aan uitgegeven. Die bonussen zijn onverteerbaar. De top van de banken levert in voor de Bühne, maar daaronder gaat alles gewoon door. Hoe lang blijft het kabinet daar nog machteloos naar kijken?

Ronduit schrijnend is het beleid voor de meest kwetsbare groepen in ons land, voor de bijna honderdduizend landgenoten in de sociale werkvoorziening of met een beschutte baan, voor de 1,5 miljoen functioneel analfabeten, voor de honderdduizenden licht verstandelijk gehandicapten, al dan niet met een psychische of lichamelijke beperking, voor de gehandicapten die nu nog maatschappelijk volwaardig mee kunnen doen dankzij het pgb, voor de 160.000 ernstig chronisch psychiatrisch zieken en verslaafden en voor de kinderen in het passend onderwijs of in de jeugdzorg. Dit kabinet is dol op de mantra "zelfredzaamheid, eigen verantwoordelijkheid, keuzevrijheid". Of

om de troonrede er nog maar eens bij te pakken: het wil 16 miljoen Nederlanders in hun kracht zetten. Wij zeggen tegen de premier: dat kunt u niet en dat doet u ook niet. Tegen een licht verstandelijke landgenoot met een chronische ziekte zeggen: neem je eigen zelfredzaamheid is hetzelfde als iemand die blind is te sommen om uit zijn doppen te kijken of tegen iemand die doof is te roepen: wie niet horen wil, moet maar voelen. Het is even zinloos en even hardvochtig.

Zeker, de toegang tot het pgb was de afgelopen jaren te ruim en de fraudegevoeligheid van het pgb maakt herziening van de regels noodzakelijk. Kritisch kijken naar bedragen die worden uitgekeerd, hoort bij een tijd van crisis. Maar iedereen die niet bedlegerig is uit het pgb gooien, het heffen van hoge eigen bijdragen voor kwetsbare patiënten en cliënten, het kapot bezuinigen van de sociale werkvoorziening, zet mensen niet in hun kracht, maar verwoest met kracht hun leven. Het ontnemt hun de kansen op sociaal kapitaal en hun autonomie, en het sluit hen uit van een samenleving waarin het tempo voor hen toch al steeds moeilijker bij te houden is. Een eerlijk kabinet geeft dat tenminste toe. Een rechtvaardig kabinet zou het echt anders doen.

De pleister die het kabinet daarop denkt te plakken met 100 mln. extra voor de bijzondere bijstand doet bitter weinig af aan deze stapeling van bezuinigingen aan de onderkant van onze samenleving. Wat heb je eraan als je het formulier om die bijstand aan te vragen niet kunt lezen, als je op straat leeft of überhaupt niet weet wat bijstand is? Denkt het kabinet werkelijk dat iemand met een laag IQ en een slechte gezondheid door de prikkel van een schralere bijstandsuitkering opeens als bij toverslag wel de aansluiting met de arbeidsmarkt weet te vinden?

Dat brengt me bij de allerarmsten op onze wereld, bij de ontwikkelingssamenwerking. Velen in de wereld, bevriende landen en prominente leiders vragen zich af wat er toch met Nederland aan de hand is. Wij hadden echt een reputatie te verliezen in investeren in onderwijs en gezondheidszorg, en helaas is dat ook gebeurd. In onze ogen strijdt dat met het grote belang van internationale solidariteit. Maar zelfs als je meedenkt met de wens van het kabinet om de belangen van het Nederlands bedrijfsleven beter te dienen, zijn onze handelsbelangen uiteindelijk beter af met een goed opgeleide, gezonde bevolking in ontwikkelingslanden. Om nog maar te zwijgen van de meerwaarde die dat heeft bij het mondiaal vinden van duurzame oplossingen voor mondiale vraagstukken rond klimaat, voedsel, water en grondstoffen.

Juist in tijden van crisis is het belangrijk mensen hoop en perspectief te bieden. Dan ontstaat er ruimte en creativiteit om zaken echt anders aan te pakken en zou ons land sociaal en economisch versterkt kunnen worden. Het kabinet laat vele kansen op echte verandering lopen. Wat wij zien, is hoe de maatschappelijke schade van bezuinigingen op de langere termijn veel groter is dan de financiële opbrengst op kortere termijn. Ik noem een voorbeeld van de veiligheid op straat. Die is de afgelopen jaren aanzienlijk verbeterd sinds door een financiële impuls van toenmalig minister Zalm duizenden daklozen en verslaafden van de straat konden worden gehaald en in de zorg konden worden ondergebracht. Dit heeft de binnensteden zichtbaar veiliger gemaakt. Veel draaideurcriminaliteit en tippelprostitutie is verdwenen. De gemeente Rotterdam heeft, toen nog onder leiding van burgemeester Opstelten, berekend dat elke euro die in deze aanpak gestoken

wordt, met ruim € 2 wordt terugverdiend. Een renderende investering dus.

Er is dus alle reden om dit succesvolle beleid uit te breiden, met name richting de bestrijding van hardnekkige en gewelddadige jeugdcriminaliteit. Maar het kabinet draait het de nek om. De stapeling van bezuinigingen op kwetsbare mensen doet hen terug op straat belanden. Onbegrijpelijk, zeker voor een kabinet dat beweert dat veiligheid zo belangrijk is. Je vraagt je af: praten de ministers Opstelten, Kamp en Schippers eigenlijk wel eens met elkaar? Of zijn ze, in de slechtste Haagse traditie van verkokering, vooral bezig, de eigen boekhouding op orde te brengen zonder oog voor schade elders?

De arbeidsproductiviteit is in Nederland spectaculair gestegen sinds vrouwen toegang tot de arbeidsmarkt verworven hebben. Daarom zou je juist nu verwachten, in het licht van vergrijzing en ontgroening, dat het kabinet de rode loper uitrolt voor vrouwen die weer of meer willen werken. Dus: breed toegankelijke, uitstekende kinderopvang. De korting op de kinderopvang is dus kortzichtig. Bovendien worden ouders doodmoe van het gejoj met de kinderopvang: dan weer een impuls, dan gaat de hakbijl er weer in. Er valt geen peil op te trekken, terwijl voor een stabiel gezinsleven in een veeleisende omgeving voorspelbaarheid zo essentieel is. Goede kinderen puberopvang zijn onmisbaar en verdienen zich dubbel en dwars terug. Waarom kiest het kabinet niet voor een koersvaste, hoogwaardige, breed toegankelijke voorziening?

Het is goed dat de volgende horde op weg naar een verantwoorde en sociale verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd is genomen. Maar er is wel immense schade op dit dossier ontstaan. Dat zal zeker binnen de vakbeweging zelf hersteld moeten worden; onze collega Han Noten gaat daar samen met Herman Wijffels ongetwijfeld een heilzame rol in spelen. Het kabinet kan echter meer doen, bijvoorbeeld investeren in goed flankerend beleid. Dé grote opgave op dit dossier wordt realiseren dat mensen tot hun 67ste gezond en gemotiveerd aan het werk kunnen blijven, en daarna nog gezonde jaren overhouden om van hun rust te genieten.

Dat lager opgeleiden gemiddeld bijna twintig jaar korter in goede gezondheid leven dan hoogopgeleiden, is een ernstige maatschappelijke misstand, zeker in zo'n rijk land met zulke goede gezondheidszorg. Is het kabinet dat met ons eens? Maar het legt ook een forse hypotheek op de AOW- en pensioendiscussie. Alleen al daarom verdient het dichten van die kloof topprioriteit. Niet alleen voor de minister van SZW, maar ook voor die van VWS. Alleen al daarom is het schrappen van preventieve zorg uit het basispakket een slechte zaak. Is het kabinet bereid met gerichte voorstellen te komen voor een langere en gezondere oude dag voor lager opgeleiden?

Het samenbrengen van Wajong, WWB en WSW kan zeker meerwaarde hebben, maar de enorme bezuiniging die het kabinet hier inboekt en de rigide uitvoering ervan zijn desastreus voor de doelgroep, leveren geen duurzame bijdrage aan beheersing van kosten en richten schade aan in de relatie met vakbeweging en gemeenten. De commissie-Westerlaken heeft op verzoek van VNG en Cedris volgens ons waardevolle adviezen gegeven om uit de impasse te komen. Wat gaat het kabinet met het rapport van de commissie-Westerlaken doen? Laat het kabinet nu zijn ramkoers los, zodat een echte oplossing in zicht komt?

Al tijden pleit de PvdA aan beide zijden van het Binnenhof voor een nationaal woonakkoord. Bijna iedereen wil

Barth

zo'n akkoord: banken, makelaars, corporaties. Hoe belangrijk goede afspraken tussen alle betrokken partijen zijn, bleek deze zomer. In juli verlaagt het kabinet de overdrachtsbelasting en in augustus voert de AFM scherpere hypotheekisen door. Weg opleving van de markt. Jammer en zonde van het geld! Waarom blijft het kabinet zich zo hardnekkig verzetten tegen een gezamenlijk gedragen hervorming van de woningmarkt? Heter dan dit zal het ijer niet snel weer worden.

Prestatiebeloning in het onderwijs, daar heeft het kabinet wel geld voor, dwars tegen de wens van het onderwijsveld in. Wij vragen het kabinet: wanneer heeft volgens u een leraar een buitengewone prestatie geleverd? Als al haar leerlingen een hoge Cito-score halen? Maar dat is op de ene school veel lastiger dan op de andere. Of als zij een puber behoedt voor voortijdig schoolverlaten? Of als kinderen opgroeien tot verantwoordelijke burgers? Bent u bereid om eerst met het veld overeenstemming te bereiken over wat een goed presterende leraar is, en tot die tijd die 250 mln. te gebruiken om de bezuiniging op het passend onderwijs ongedaan te maken?

Ook in de gezondheidszorg liggen de kansen voor het grijpen om tot duurzame verankering van betaalbare zorg te komen. Met heldere keuzes, en eisen om doelmatigheid en effectiviteit van de gezondheidszorg te verbeteren, valt miljarden te winnen. Het bruist in de zorg van de voorstellen om dat te bereiken, bijvoorbeeld door terugdringen van het aantal bedden. Dat is beter en prettiger voor patiënten, en stukken goedkoper. Het maakt de keuzes van het kabinet onbegrijpelijk: snijden in ambulante en eerstelijnszorg en pgb's drijft mensen terug de instellingen in. Dat is zorginhoudelijk een flinke stap terug in de tijd en bovendien nodeloos kostenopdrijvend.

Die gestegen kosten wil het kabinet dan weer opvangen met een draconische ingreep in de basisverzekering. Op zichzelf zijn wij bereid om kritisch naar het pakket te kijken. Maar hoe denkt het kabinet te voorkomen dat het pakket een speelbal wordt van handige lobby's of persoonlijke voor- of afkeuren van politici? Kan de minister-president toezeggen dat er objectieve, transparante en toetsbare keuzes gemaakt zullen worden, gebaseerd op het uitgangspunt van toegankelijkheid van noodzakelijke zorg voor iedereen?

De heer **Machiel de Graaf** (PVV):

Ik hoor mevrouw Barth van de Partij van de Arbeid zeggen dat het pakket geen speelbal mag worden van handige lobbyisten. Zij zei echter in de Volkskrant van 27 augustus jongstleden: het is toch wel handig dat, als je bij GGZ Nederland zit, je de telefoonnummers van het halve kabinet in je telefoon of in je iPhone hebt staan. Is zij bereid om zelf haar rol van handige lobbyist neer te leggen?

Mevrouw **Barth** (PvdA):

Ik lobby niet voor dit soort onderwerpen bij het ministerie. Daar hebben wij gelukkig bij GGZ Nederland heel goede mensen voor. Wat het basispakket betreft, is het misschien voor u interessant om te weten dat GGZ Nederland al jaren lobbyt om bijvoorbeeld dyslexie uit het basispakket te halen omdat men dat geen goed beeld voor de geestelijke gezondheidszorg vindt. Op dat punt neemt GGZ Nederland zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid.

De heer **Machiel de Graaf** (PVV):

Ik neem aan dat u die opmerking in de krant niet helemaal voor niets heeft gemaakt.

Mevrouw **Barth** (PvdA):

Ik maak zelden opmerkingen voor niets. De PvdA neemt altijd haar maatschappelijke verantwoordelijkheid, welke rol zij ook heeft.

De heer **Machiel de Graaf** (PVV):

Dan neem ik aan dat wij straks die telefoonnummers van het kabinet samen zullen wissen of in ieder geval op non-actief stellen.

Mevrouw **Barth** (PvdA):

Misschien wilt u ze van mij hebben. Dat mag als de betrokken ministers het goed vinden.

Zorgen maakt onze fractie zich ook over het verdwijnen van het wettelijk recht op zorg, als grote delen van de AWBZ overgeheveld worden naar gemeenten. Dat is vanuit gemeentelijk perspectief verstandig, omdat VWS nu geen idee heeft hoeveel geld er precies omgaat in begeleiding en dagbesteding. Maar het kan toch niet waar zijn dat chronisch zieken en gehandicapten straks geen recht meer kunnen doen gelden op goede zorg, omdat de rijksoverheid haar financiële kengetallen niet op orde heeft? Hoe verhoudt de overdracht van miljarden euro's zorggeld zich tot de consequente weigering van het kabinet om de bestuurskracht van gemeenten groot genoeg te maken voor een adequate uitvoering van die verantwoordelijkheid? Waar blijft een integrale visie op lokale bestuurskracht?

Een inclusieve samenleving waarin iedereen meetelt en meedoet, zit niet alleen in sociale economie. Dan gaat het ook over burgerschap, rechten, plichten en verantwoordelijkheden van minderheden én meerderheden. Een samenleving die zijn kracht vindt in diversiteit staat zo veel sterker. Niemand zegt dat dat gemakkelijk is of vanzelf gaat. Maar het is wel alle moeite waard. Wij waren dan ook blij om te horen dat minister Leers de multiculturele samenleving als een verrijking beschouwt. Waarom dwingt de premier hem om nota bene excuses aan te bieden voor deze uitspraak aan de heer Wilders? Ook een minister van Integratie heeft toch vrijheid van meningsuiting, zo hopen wij?

Tegelijkertijd zegt zijn collega Verhagen dat hij angst voor buitenlanders heel begrijpelijk vindt. Wij vragen de minister-president: waar staat uw kabinet nou voor? Wat heeft u te bieden aan de jongeren uit mijn schoolklas van een paar weken geleden die hier geboren zijn, zich Nederlander weten en voelen, maar wat ze ook doen, steeds weer de kans lopen als buitenstaander behandeld te worden? Waar is de plek voor Humberto Tan of Nasriddin Dchar?

De essentie van onze rechtsstaat is gelijke rechten voor iedereen in gelijke gevallen. Maar het kabinet veroorzaakt al een tweedeling in het recht op recht door het verhogen van de griffierechten. Ook met de invoering van minimumstraffen, het strafbaar stellen van illegaal verblijf, het ontnemen van Nederlanderschap bij zware misdrijven en de afschaffing van de dubbele nationaliteit, doet het kabinet het uitgangspunt geweld aan dat iedereen onvervreembare burgerrechten heeft. Rechten die pas werkelijk betekenis krijgen als zij op de proef gesteld worden, als zij ook geborgd zijn voor mensen die als nieuwe burgers toetreden tot ons land of die zich door hun da-

Barth

den buiten de samenleving lijken te plaatsen. Is de minister-president dat met ons eens?

Het kabinet heeft een nadere brief geschreven over het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Die wordt later besproken. Maar nu al een vraag. Hoe rijmt de minister-president het standpunt dat het Hof subsidiair moet zijn aan het Nederlands rechtsstelsel met het feit dat minister Donner weigert een vonnis van de Hoge Raad uit te voeren in afwachting van een oordeel van het Hof over dezelfde zaak? Is de politieke steun van de SGP echt belangrijker dan onze rechtsstaat?

Het kabinet-Rutte bestaat een jaar. De PvdA-fractie vraagt zich af: wat is het ware gezicht van dit kabinet? Het begon met een kandidaat-premier die beleid aankondigde waar rechts Nederland zijn vingers bij af zou likken. De dag na Prinsjesdag 2011 kopte de Volkskrant "Rutte schuift op naar het midden". Wij horen graag van de premier of hij dat zelf ook zo ziet. Tot nu toe kunnen we met hem alle kanten uit. Hij heeft, naar eigen zeggen, twee voorbeelden: zijn voorganger Cort van der Linden en Margaret Thatcher. Opvallend, want zij staan voor wezenlijk andere politiek. Cort van der Linden is de man die in oorlogstijd de pacificatie van 1917 wist te smeden over kwesties die ons land toen al decennia tot op het bot verdeelden. Margaret Thatcher wordt vooral herinnerd om haar motto "there's no such thing as a society".

Wij vragen de premier: waar staat u voor? Gaat u in onze samenleving vooral voor "ik", of kiest u voor "wij"? En is dat een echte "wij" of een "wij" die alleen kunstmatig kan bestaan door je af te zetten tegen een "zij"? Voorlopig ziet de PvdA-fractie een kabinet-Rutte dat, zelfs terwijl ons land dreigt weg te glijden in een langdurige economische crisis, zijn beleid vooral lijkt te baseren op vooroordelen, meningen en de wekelijkse peilingen. Een kabinet dat niet erg geïnteresseerd is in breed draagvlak voor duurzaam beleid, maar bezig is met politiek overleven aan de hand van rekensommetjes over haalbaarheid op korte termijn. Dat is niet de manier om ons land sterker en sociaal uit deze crisis te halen. Dat is niet de manier om jongeren als uit die schoolklas vrouwen in de toekomst te geven. Wij hebben ons land en de wereld voor hen in beheer. Die opdracht weegt in deze tijden misschien wel zwaarder dan ooit.

De heer **Kox** (SP):

Als ik het goed heb gehoord, heeft mevrouw Barth geen liefdesverklaring voor dit kabinet uitgesproken in haar maidenspeech, waarmee ik haar nu al feliciteer. Zij heeft het al uitgemaakt voordat het goed en wel begonnen is.

Mevrouw **Barth** (PvdA):

U kunt ook zeggen: was sich liebt, das neckt sich.

De heer **Kox** (SP):

Dat is Duits.

Mevrouw **Barth** (PvdA):

Ik ben van voor de basisvorming.

De heer **Kox** (SP):

Ik begrijp dat u liever nog vandaag van het kabinet af bent dan morgen. Klopt dat?

Mevrouw **Barth** (PvdA):

Wij zullen niet huilen als het kabinet vertrekt.

De heer **Kox** (SP):

Terecht, want als je het uitgemaakt hebt, dan is dat het gevolg. Hoe had u dat gedacht, te bewerkstelligen? Hebt u een idee hoe u het kabinet weg krijgt?

Mevrouw **Barth** (PvdA):

Het lijkt mij wat vroeg in het debat om nu al naar zo'n conclusie toe te roeien. Als wij tot de conclusie zouden komen dat er aanleiding is om dat in dit debat te proberen, moeten wij uit beleefdheid ten minste de antwoorden van de regering afwachten. Ik heb het kabinet een heleboel kansen gegeven om onze kant uit te komen.

De heer **Kox** (SP):

Ik zou het vervelend vinden om het kabinet vandaag, net nu het in zijn geheel hier aanwezig is, weg te sturen. Dat is niet galant. U hebt eerder mogelijkheden daartoe gehad. Volgens mij kan een oppositie alleen een kabinet wegsturen op het moment dat een coalitiepartij zegt iets niet te willen meemaken. Bij alle voorbeelden daarvan die wij tot nu toe gehad hebben, zowel aan de overzijde als hier, treden de hulptroepen van de PvdA aan met de mededeling: beste Mark, we houden niet van je, maar we redden je wel. Dat is volgens mij de eenvoudigste manier om dit kabinet de vier jaar te laten volmaken. Bent u dat met mij eens?

Mevrouw **Barth** (PvdA):

Ik ben dat niet met u eens. In de kwestie-Kunduz is er door het kabinet enorme druk uitgeoefend op de PvdA-fractie in de Tweede Kamer om daarmee in te stemmen. Dat heeft zij niet gedaan.

De heer **Kox** (SP):

Twee weken geleden heeft de PvdA hier nog ingestemd met het ophogen van het noodfonds, terwijl de PVV daar niet mee instemde. Op dat moment had u het kabinet in de problemen kunnen brengen. Dat hebt u niet gedaan.

Mevrouw **Barth** (PvdA):

Ik begrijp uw vraag, maar wij kunnen natuurlijk niet een politiek belang – het wegsturen van het kabinet – laten prevaleren boven de economische toekomst van Nederland. De PvdA is altijd een Europese partij geweest. Wij zouden onze eigen politieke idealen ernstig schaden als wij die idealen om opportunistische redenen even in de ijskast zetten om een kortebaansuccesje te kunnen behalen. Wij willen geloofwaardig blijven.

De heer **Kox** (SP):

Dat betekent dat u alle voorstellen over Europa steunt, maar de rest van uw betoog ging over Nederland. U schetste hoe slecht het kabinet wel niet bezig is. U zult vanwege de Europese agenda het kabinet altijd overeind houden en daarmee laat u het kabinet zijn Nederlandse agenda doorzetten, zo moet ik constateren.

Mevrouw **Barth** (PvdA):

Dat is niet waar. Wij houden het kabinet niet altijd overeind, maar u heeft mij wel letterlijk horen zeggen dat wij vinden dat Nederland en Europa onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Nogmaals, wij zijn altijd een pro-Europese partij geweest. De sociaaldemocratie in Europa is een van de aartsvaders van het Europese ideaal. Wij verloochenen niet onze eigen idealen om een kortebaansuccesje te behalen.

Barth

De heer **Kuiper** (ChristenUnie):

Ook ik feliciteer u met uw bevolgen maidenspeech. Ik waardeer het dat wij met u daarover kunnen debatteren. Ik heb een vraag over de euro; een belangrijk element in dit debat. U zegt dat de noordelijke landen – Nederland, Duitsland, Finland en misschien Oostenrijk – hun verantwoordelijkheid moeten nemen. Wat betekent dat? Ik ben het met u eens dat wij de euro moeten redden. Dat is belangrijk, maar nu gaat het om de weg daar naartoe. De komende dagen wordt over garanties en de ophoging van het noodfonds gesproken. Achter de hand worden bedragen genoemd van 2000 of misschien 3000 mld. Hoe kunnen de noordelijke landen daar verantwoordelijkheid voor dragen? Welke analyse maakt u eigenlijk? Hoe kunnen wij daarvoor garant staan? Hoe kan dit kapitaal binnen Europa worden opgebracht, gaan wij het dan buiten Europa halen? Roepen wij de hulp van China of van andere landen in? Wat betekent dat dan voor het dragen van politieke verantwoordelijkheid voor onze mooie Europese Unie? Hoe kunt u zeggen dat de noordelijke landen verantwoordelijkheid moeten dragen als dit ook een perspectief is?

Mevrouw **Barth** (PvdA):

Ik heb niet alleen gezegd dat de Noord-Europese landen hun verantwoordelijkheid moeten nemen. Wij vinden dat ook de Zuid-Europese landen hun verantwoordelijkheid moeten nemen. De begroting van die landen moet op orde worden gebracht. Het gerommel daarmee moet afgelopen zijn. Zo simpel is het voor ons. Wij hebben daarom aangegeven dat wij een resultaat van de Europese top morgen alleen zullen steunen als dit daadwerkelijk leidt tot een stabiele situatie. Het resultaat moet rust brengen op de financiële markten en helderheid scheppen. Het gedonder met de euro moet afgelopen zijn! Zo helder ligt het. Daarvoor moeten niet alleen Nederland en Duitsland verantwoordelijkheid nemen, maar ook Italië, Frankrijk, Portugal en Ierland. De hele Unie moet laten zien dat zij samen staat voor die sterke euro.

De heer **Kuiper** (ChristenUnie):

Dat ben ik met u eens, maar ik vraag mij af hoever u bereid bent te gaan. Wij moeten beseffen dat onze eigen buffers eindig zijn.

Mevrouw **Barth** (PvdA):

Onze buffers zijn eindig. De minister-president gaat hier samen met de minister van Financiën over onderhandelen. Het is onze taak als parlement om daar tevoren randvoorwaarden voor mee te geven. Dat hebben wij ook gedaan. Wij zullen het resultaat van de top morgen daarop beoordelen.

De heer **Kuiper** (ChristenUnie):

Hebben de randvoorwaarden ook te maken met hoeveel heden geld die op tafel kunnen komen?

Mevrouw **Barth** (PvdA):

Vorige week hebben wij tijdens het debat over de EFSF al gezegd dat er een stabilisatiefaciliteit moet komen die ervoor zorgt dat de rust rond de euro zal terugkeren. Wat moet gebeuren, moet dan ook gebeuren.

Ik sluit af. Toen ik 18 werd, trof ik de Koude Oorlog, massawerkloosheid en zure regen, maar ook nieuwe mogelijkheden voor vrouwen, het Akkoord van Wassenaar en de groene agenda van Winsemius. Jongeren van van-

daag verdienen ook dat soort leiderschap: politici die de moed hebben om grote vraagstukken onder ogen te zien en over hun eigen schaduw heen te springen om te komen tot duurzame oplossingen. Alleen dan dragen wij een welvarende, vreedzame samenleving met een eerlijke kans voor ieder mens aan onze kinderen over.

De heer **Hermans** (VVD):

Mijnheer de voorzitter. Allereerst wil ik mevrouw Barth feliciteren met haar maidenspeech. Ik heb haar niet geïnterrompeerd. Er is in tweede termijn ongetwijfeld nog gelegenheid voor discussie over haar visie en die van de VVD-fractie.

Voorzitter. Ik begin met een citaat. In zijn "In de schaduw van morgen" (1935) schreef Johan Huizinga het volgende: "Wij leven in een bezeten wereld. En wij weten het. Het zou voor niemand onverwacht komen, als de waanzin eensklaps uitbrak in een razernij, waaruit deze arme Europese mensheid achterbleef in verstomping en verdwazing, de motoren nog draaiende en de vlaggen wapperende, maar de geest geweken. Alom twijfel aan de hechtheid van het maatschappelijk bestel, waarin wij leven, een vage angst voor de naaste toekomst, gevoelens van daling en ondergang der beschaving."

Ik kom hier aan het einde van mijn verhaal nog op terug. Als er nu gesproken wordt van de "snel veranderende samenleving" is dat weliswaar een open deur, maar toch méér waar dan ooit in de geschiedenis. De historische veranderingsprocessen verlopen namelijk steeds sneller, waarbij het verleden sneller "verdwijnt" en de toekomst sneller op ons afkomt. De toekomst lijkt hierdoor minder op het verleden dan ooit en dat verleden kan nauwelijks meer als oriëntatiepunt in het heden fungeren. Wij leven in snel opeenvolgende "hedens". Hierbij worden wij steeds met nieuwe problemen geconfronteerd, waarbij het nauwelijks mogelijk is, terug te grijpen op ervaringen uit het verleden. Dit brengt gevoelens van onzekerheid met zich mee en zelfs een crisisgevoel, maar ook de uitdaging om de nieuwe problemen het hoofd te bieden en te zoeken naar out of the box-oplossingen, gericht op een anders georiënteerde samenleving. Een samenleving die er heel anders uitziet dan ooit in het verleden en die daarom wordt geconfronteerd met dito problemen.

Een voorbeeld van het historische versnellingsproces waarin we leven, is de letterlijke versnelling van de mobiliteit, zowel fysiek als qua informatie. Ik doel op de effecten van de nieuwe media op de publieke opinie en op de democratie. Je zou kunnen zeggen dat de geweldige versnelling van de mobiliteit, in al haar facetten, daarin een zeer dominante factor is. Waar in vroeger tijden het letterlijk en figuurlijk soms vele jaren duurde eer een nieuwe idee of product geïntroduceerd werd en zelfs de mens zich over de aarde verplaatste in een veel lager tempo dan nu, tegenwoordig is informatie in een fractie van een seconde de wereld over en zijn mensen in staat in korte tijd grote afstanden te overbruggen.

Dat maakt één ding duidelijk: Nederland en Europa kunnen, anders dan in de periode waarin Huizinga zijn "In de schaduw van morgen" schreef de ogen niet sluiten voor het gegeven dat Nederland en ook Europa, niet als min of meer zelfstandige entiteiten kunnen worden gezien, die los van de ontwikkelingen in de rest van de wereld kunnen opereren. Kortom, het proces van mondialisering heeft onherroepelijk vorm gekregen, niet alleen

economisch, maar vooral ook politiek, sociaal en cultureel.

Die sociaal-culturele factor van mondialisering is in Europa maar zeker ook in Nederland zichtbaar en voelbaar geworden. Vooral de grote steden getuigen ervan dat de wereld letterlijk is binnengekomen en onderdeel vormt van onze samenleving.

Niet iedereen is daar gelukkig mee, terwijl juist anderen weer niet gelukkig zijn met dát gegeven. Het gegeven van de onvrede met bepaalde aspecten van de gevolgen van de mondialisering in onze samenleving en het aandacht hiervoor vragen afdoen als een irrationele vorm van populisme, is weinig zinvol en draagt alleen maar bij aan de tegenstellingen. Het is opvallend hoe emotioneel de tegenstelling tussen beide standpunten is en dat deze nauwelijks met redelijke argumenten pleegt te worden bediscussieerd. De achtergrond hiervan is waarschijnlijk dat het om twee wezenlijk verschillende posities gaat ten aanzien van mens en maatschappij; het centraal stellen van het individu en de ratio tegenover een gemeenschapsgevoel en bepaalde tradities en emoties. Deze zijn te herleiden tot twee invloedrijke stromingen in de Europese cultuur- en ideeëngeschiedenis. De vertegenwoordigers van het ideeëngoed van de Verlichting, tot uitdrukking komend in latere denkers zoals John Stuart Mill en als reactie daarop het ideeëngoed van de Romantiek. Deze stromingen zijn in de loop der tijd nogal verschillend geïnterpreteerd en gewaardeerd. Daarbij wordt in sommige kringen de Romantiek ten opzichte van het verlichtingsdenken als een terugval gezien, die onder andere tot het verfoeilijke nationalisme heeft geleid.

Nu worden wij in Europa, Nederland niet uitgezonderd, meer dan ooit geconfronteerd met die culturen in ons eigen land. Dat geeft aanleiding tot een gevoel van verlies van de eigen identiteit en verzet tegen de zogenoemde multiculturele samenleving. De reactie van de dominante verlichtingsdenkers hierop is het dogma dat er slechts sprake kan zijn van één uniforme mensheid met gelijkwaardige culturele tradities en dat het begrip identiteit in dit verband onhoudbaar zou zijn. Daar wordt dan weer heftig op gereageerd vanuit de zogeheten populistische hoek. Er is sprake van zelfverlies. De angst als het ware een vreemdeling in eigen land te worden, is zeer sterk aanwezig. Het gaat er nu om die onmacht te begrijpen, zonder haar klakkeloos te vergoelijken of te ontkennen.

Bas Heijne bracht dat prachtig onder woorden in zijn artikel "Twee moderniteiten", de Verlichting en de Romantiek. Onze cultuur is door die twee stromingen gevormd, met andere woorden: zij bepalen onze identiteit en vormen er de schering en inslag van. De ene staat voor gelijkheid, tolerantie, rechtvaardigheid en het individu. Dit alles gebaseerd op de rede. De ander voor de gemeenschap, met een eigen culturele en historische identiteit. Dit alles gebaseerd op bepaalde emoties en gevoelens. En dat in een Nederlandse en Europese samenleving die doordrenkt is van christelijke en humanistische tradities. Overwegingen als deze kunnen ertoe bijdragen de huidige tegenstellingen in onze samenleving beter te begrijpen, wat een noodzakelijke voorwaarde is voor een mogelijke oplossing ervan.

Juist in liberalisme ziet de VVD een belangrijke basis voor overbrugging van die twee stromingen. In zijn artikel "Two concepts of Liberty", het negatieve en het positieve vrijheidsbegrip, geeft Isaiah Berlin met de begrippen "vrijheid van en de vrijheid tot" precies aan dat naast de vrijheid van onderdrukking, de vrije ontplooiing van de mens

voorwaarde is voor een goed functionerende samenleving. Eigen verantwoordelijkheid nemen en daar ook de ruimte voor krijgen is essentieel. Dat kan en moet in een veilige omgeving waarin men zich op zijn gemak voelt. Eigen talenten maximaal kunnen ontplooien en benutten en niet afwachten wat de ander of de overheid voor je doet. Is in dat licht bezien niet juist dit kabinet het juiste antwoord op de samenlevingsvragen waar wij voor staan? Een zakelijk kabinet dat het hoofd biedt aan de problemen, dat vele hervormingen doorvoert, 18 mld. bezuinigt en orde op zaken stelt. Een kabinet dat streeft naar een andere oplossing dan die van meer overheid voor de unieke problemen waarvoor wij in de huidige tijd staan; gericht op een wezenlijk andere verhouding ten opzichte van de rol van de overheid.

De heer **Thissen** (GroenLinks):

Voordat ik mijn collega Hermans ontzeg dat hij de loftrumpet op dit kabinet mag steken – dat zal ik in eigen bewoordingen iets anders doen – wil ik hem nog wel de volgende vraag stellen. Als hij het liberalisme de symbiose vindt tussen het rationele van de Verlichting en het emotionele van het populisme, waarom kan hij dan leven met een gedoogakkoord waarin een agreement to disagree staat, juist op dit essentiële punt? Dan zou hij toch wat meer missioneringsdrang moeten hebben om de emotie van het populisme, de PVV, te verenigen met de ratio van het CDA en de VVD in dit kabinet. Hoe verklaart hij dit agreement to disagree? Dat staat toch haaks op zijn nobele liberale inzet?

De heer **Hermans** (VVD):

De filosofie van dit kabinet om eerst uit te gaan van de eigen talenten, de eigen mogelijkheden en de eigen ontplooiing is essentieel. Daarover is overeenstemming. De verhouding tussen individu en overheid wordt anders. Er wordt meer naar de eigen verantwoordelijkheid gekeken. Dat er op een aantal punten verschil van mening blijft; het zij zo. Dat hebben we gewoon geaccepteerd. Wij zouden alles wel graag in een keer naar ons hand zetten. Wij zouden bijvoorbeeld ook graag in deze Kamer zien dat beide punten met elkaar worden verenigd en wij zouden ervoor willen zorgen dat de historische punten en de emotionele punten bij elkaar worden gebracht.

De heer **Thissen** (GroenLinks):

GroenLinks zoekt vanaf zijn oprichting naar een symbiose van beide punten. Wij sluiten onze ogen niet voor emoties in de samenleving maar wij willen wel altijd uit blijven gaan van de ratio. Het hart op de goede plek en het hoofd koel houden.

Ik heb de volgende vraag aan u. Met uw gedoogpartner hebt u een akkoord gesloten op dit essentiële onderdeel, waarmee u uw gedoogpartner de schijn van legitimiteit geeft. Dat draagt mede bij aan draagvlak voor die gedachten in de samenleving, terwijl u zegt vanuit uw liberale opvattingen – die ik voor een groot gedeelte onderschrijf – dat u die wilt bestrijden. Dat is niet te rijmen.

De heer **Hermans** (VVD):

Ik praat niet over bestrijden van andere opvattingen. Ik praat over het bij elkaar brengen van opvattingen op een zodanige wijze dat je tegenstellingen kunt overbruggen met behoud van wat wij als liberalen belangrijk vinden, namelijk die vrijheid tot ontplooiingsmogelijkheden.

Hermans

De heer **Kox** (SP):

Ik zie de PVV-fractie denken: heeft hij het over ons en, zo ja, zijn wij dan de romantici en kent iemand nog een romantisch filosoof? Maar dat horen we straks in de termijn van de heer De Graaf wel.

De heer **Hermans** (VVD):

Edmund Burke bijvoorbeeld. Dat zou u kunnen weten.

De heer **Kox** (SP):

Die moeten ze daar verplicht lezen. U wijst op de tegenstelling tussen de Verlichting en de Romantiek en dat de liberalen daar misschien een oplossing voor vinden. Dat is een interessante visie. Volgens mij gaat het om de tegenstelling tussen overleven en samenleven en heeft het socialisme de juiste conclusie getrokken, namelijk dat het alleen maar lukt om te overleven – wat ieder mens wil en moet – door samen te leven. Daar zit de verbinding, dus niet zozeer tussen de Romantiek en de Verlichting. Vervolgens bekent u zich tot Berlin. Denkt u dat als Berlin dit kabinetsbeleid had moeten beoordelen, hij zou denken "hier zit een stelletje echte volgelingen van mij" of dat hij zou denken "ze hebben er eigenlijk niks van begrepen"?

De heer **Hermans** (VVD):

Berlin zou ongetwijfeld zeggen dat het volgelingen van hem zijn, maar hij kan dit toch niet meer tegenspreken. Het is absoluut zo. Het verschil tussen uw visie op de samenleving en die van de VVD-fractie is dat het hoe dan ook gaat om de vraag wat voor eigen verantwoordelijkheid je neemt. Het gaat er niet alleen om te bouwen op wat de overheid of anderen voor je kunnen doen, maar ook om wat je zelf kunt doen. Daar begint het mee. Al kun je maar 10% leveren, dan moet je ook die 10% leveren en die niet laten liggen.

De heer **Kox** (SP):

U bent ver van Berlin af en dichterbij het kabinet als u zegt: het gaat erom wat je zelf kunt presteren en wat je voor eigen verantwoordelijkheid wilt nemen. Komt in het wereldbeeld van de VVD niet de vraag naar voren wat je voor een ander kunt doen? Is dat niet minstens net zo waardevol als wat je voor jezelf kunt doen? Is dat niet wat Berlin bedoelde met "vrij zijn van" en "vrij zijn in"? Neemt dit kabinet nu niet precies daar afstand van? Dit kabinet zegt: samen doen, daar zijn wij niet van; wij zijn voor het nemen van eigen verantwoordelijkheid.

De heer **Hermans** (VVD):

Er is geen sprake van dat dit kabinet zegt "daar zijn wij niet van". Dit kabinet geeft duidelijk aan op welke punten mensen iets niet zelf kunnen. Daar zijn wij met z'n allen, niet alleen het kabinet, medeverantwoordelijk voor in de vorm van solidariteit. Solidariteit betekent ook dat wanneer de ander iets kan, zelf die krachten moet inzetten, anders kan het niet. Daar zit in wezen het verschil tussen uw denken en ons denken.

De heer **Kox** (SP):

Voorzitter. Tot slot. Liberalisme en socialisme zijn broertje en zusje. Zoals Ronald van Raak het wel eens zei: socialisten zijn liberalen die het begrepen hebben. Dat is natuurlijk een gekleurde uitspraak, maar mijn vraag blijft toch: gaat het er nu echt om wat ik voor mijn verantwoordelijkheid neem of ook om wat je voor een ander over hebt? Is

dat niet veel meer de symbiose die je zou moeten zoeken tussen overleven en samenleven?

De heer **Hermans** (VVD):

Tijdens mijn middelbareschooltijd had ik een leraar geschiedenis, een marxist, die mij een verhaal liet houden over het liberalisme. Toen zei hij: volgens mij ben je heel erg liberaal, maar ik zal je eens een boekje geven. Dat was het boekje van Bernard Mandeville "Fabel van de bijen". De bij die het best voor zichzelf zorgt, zorgt het best voor de korf. Dat is het antwoord op uw vraag. Alleen degene die echt zijn talenten benut, draagt maximaal bij aan de samenleving. Degene die dat niet doet, doet daarmee afbreuk aan die samenleving. Dat is de kern. Daar draait het om.

Mevrouw **Barth** (PvdA):

Hoorde ik de heer Hermans net zeggen dat hij dit een zakenkabinet vindt? Begreep ik dat goed?

De heer **Hermans** (VVD):

Ik heb gezegd: het is een zakelijk kabinet dat het hoofd biedt aan problemen, vele hervormingen doorvoert, 18 mld. bezuinigt en orde op zaken stelt.

Mevrouw **Barth** (PvdA):

Dat roept bij mij de vraag op hoe die houding van zakelijkheid, die u kennelijk constateert, te rijmen is met het startpunt van dit kabinet, waarbij de kandidaat-premier zei: ik ga een kabinet maken waar rechts zijn vingers bij aflikt? Dat is toch een weinig zakelijke houding? Of constateert u met de Volkskrant dat die houding inmiddels door het kabinet toch wat verlaten is?

De heer **Hermans** (VVD):

Ik constateer maar één ding en dat is dat de filosofie van dit kabinet veel verder gaat dan alleen maar bezuinigen. Dit kabinet werkt toe naar een echt fundamentele verandering in de ordening van de samenleving. Dat is een zaak waar liberalen zeer groot voorstander van zijn. Dat heb ik in mijn inleidende woorden duidelijk aangegeven. Daarbij zal bekeken moeten worden hoe die verandering kan plaatsvinden, hoe men door inzet van eigen talenten mensen kan helpen en ondersteunen die het zelf niet kunnen.

Mevrouw **Barth** (PvdA):

Dat is een heel mooie herhaling van uw tekst, maar hoe verhoudt zich dit tot het "je vingers willen aflikken" bij beleid? Dat is toch niet een zakelijke manier van naar de samenleving kijken?

De heer **Hermans** (VVD):

Ik heb te maken met dit kabinet op dit moment, met de begroting zoals zij nu voorligt. Daar gaan de algemene beschouwingen over. Daar heb ik het over. Wij liberalen steunen het kabinetsbeleid dat nu op tafel ligt. U zult dat begrijpen. Dat betekent dat wij vinden dat dit kabinet een goede koers heeft uitgezet.

Mevrouw **Barth** (PvdA):

Dan heb ik nog één vraag. Op een aantal pijnlijke dossiers, waar harde bezuinigingen moeten worden getroffen, weigert het kabinet consequent om met partijen in het land in gesprek te gaan om te komen tot pragmatische oplossingen. Elke keer opnieuw is het argument: af-

Hermans

spraak is afspraak, regeerakkoord is regeerakkoord; wij gaan het uitvoeren zoals wij het vorig jaar hebben opgeschreven en wij hebben geen boodschap aan elk nieuw maatschappelijk inzicht dat sindsdien voorbijgekomen is. Hoe zakelijk is zo'n houding? Ik noem dat ideologisch.

De heer **Hermans** (VVD):

Waar het om gaat, is dat het kabinet het beleid dat het heeft neergelegd in het regeerakkoord, in de begroting van dit jaar en in het gedoogakkoord gewoon wil uitvoeren. Daar zijn afspraken over gemaakt. Dat wil het kabinet uitvoeren. Als er alternatieven komen die de facto dezelfde mogelijkheden opleveren als de beleidsdoelen van dit kabinet, kan ik mij niet voorstellen dat het kabinet daar nee op zal zeggen. Maar meestal zeggen die voorstellen, alle demonstraties en alles wat voorbijkomt alleen maar nee.

Mevrouw **Barth** (PvdA):

Ik ben heel blij om te horen dat er kennelijk ruimte is, in ieder geval bij u, om naar modaliteiten te kijken. Dat gevoel houd ik vast tot vanavond laat.

De heer **Hermans** (VVD):

Dat lijkt mij heel verstandig.

De heer **Van Boxtel** (D66):

De opening van de heer Hermans met de verklaring waarom hij dit zakelijk kabinet goed vindt, is een heel interessante. Hij zei: het gaat over de Verlichting aan de ene kant en de Romantiek aan de andere kant. Even los van al die beroemde schrijvers, hij legitimeert dit construct door te zeggen dat het verstand het hart erbij heeft gehaald; dat is romantisch. Ik vraag hem of hij met zijn verstand en als deelnemer aan dit kabinet af en toe afstand wil nemen wanneer de emotie doorslaat. Daar wil ik hem graag op blijven aanspreken.

De heer **Hermans** (VVD):

Het is altijd maar de vraag of het verstandig is om dat te doen als de emotie doorslaat. Het gaat om het zoeken naar de juiste balans in een samenleving die heel erg in verandering is, waarbij heel veel effecten een rol spelen. Ik zou het zeer onverstandig vinden om dan je ogen te sluiten voor het feit dat zo veel mensen zich onrustig voelen.

De heer **Van Boxtel** (D66):

Maar dat betekent dus niet dat u op voorhand iedere emotie legitimeert als een goede emotie?

De heer **Hermans** (VVD):

Nee, wij zullen niet iedere emotie legitimeren als goede emotie. Ik geef alleen aan dat het gaat om het vinden van een juiste balans.

De heer **Van Boxtel** (D66):

Daar houd ik u aan.

De heer **Thissen** (GroenLinks):

Ik verwachtte nog een antwoord op de vraag over legitimering in verband met de agreement to disagree. Dat ten eerste. Ten tweede hoorde ik de heer Hermans in een interruptiedebatje met mevrouw Barth zeggen dat de oppositie altijd alleen maar nee zegt. Ik geloof niet dat dit kabinet te klagen heeft over de positieve opstelling van in

ieder geval de fracties van D66, GroenLinks en PvdA als het gaat om een aantal buitengewoon moeilijke onderwerpen die ons allen raken. Dus ik vraag hem om die afspraak iets te nuanceren.

De heer **Hermans** (VVD):

Dat doe ik met heel veel plezier, want het is waar. Met name op buitenlands terrein liggen er nadrukkelijk andere samenwerkingsvormen voor dit kabinet dan op economisch terrein. Ik had het met name over de hervormingen op financieel-economisch gebied, het op orde brengen van de Nederlandse financiële situatie. Op dat punt zie ik erg weinig steun, erg weinig alternatieven. Er wordt alleen maar vaak nee geroepen en men gaat achter demonstranten staan die nee zeggen tegen het kabinet. Maar op het gebied van buitenlandse zaken ben ik het direct met u eens, zeker als het gaat om de missie naar Kunduz.

De heer **Thissen** (GroenLinks):

Nu nog het antwoord op de vraag over de legitimatie die u uitstraalt door akkoord te gaan met het agreement to disagree. Hoe rijmt u dat met uw liberale inzet om van dit land een beter land te maken?

De heer **Hermans** (VVD):

Het zou prachtig zijn als de VVD 51% van de stemmen kreeg en de meerderheid zou hebben. Dus je moet altijd zoeken naar een meerderheid met andere partijen.

De heer **Thissen** (GroenLinks):

Ik vind dit wat overdreven, maar u mag uw ambitie hebben.

De heer **Hermans** (VVD):

Nou, het mag ook richting 60% als u dat liever hebt. Waar het om gaat, is dat je in coalitiekabinetten altijd moet zoeken naar het vinden van een meerderheid waarin je je eigen ideeën en idealen kunt terugvinden. Dat zien wij in dit kabinet.

De **voorzitter**:

Ik zou graag zien dat de heer Hermans nu zijn betoog vervolgt.

De heer **Hermans** (VVD):

Kortom, voorzitter, het juiste kabinet op het juiste moment. Ook nu kunnen en mogen we niet weglopen voor de feiten. De overheid moet minder uitgeven. Het begrotingstekort daalt, maar feit is dat we ook in 2012 weer iedere dag zo'n 50 mln. meer uitgeven dan er binnenkomt. Onze staatsschuld zal volgend jaar zijn opgelopen tot 407 mld. Dat geeft ons ieder jaar een renteverplichting van ruim 10 mld. Dat is twee maal zo veel als we aan politie uitgeven en meer dan we aan het zo belangrijke basisonderwijs uitgeven.

Gezonde en solide overheidsfinanciën zijn dus noodzakelijke voorwaarden voor de welvaart. We zien om ons heen wat er gebeurt met landen die op de pof leven. We moeten ombuigen, zowel financieel als in de verhouding tussen wat de overheid doet en wat de individuele verantwoordelijkheid is. De overheid moet meer aan de eigen verantwoordelijkheid van burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties overlaten. Zij moeten meer zelf beslissen, meer zelf doen en vooral ook meer zelf betalen. Dat is wat de VVD in haar beginselprogramma en verkie-

De voorzitter:

Ter geruststelling van de media meld ik dat de verwarming het weer doet. Ik heb van de griffier begrepen dat, sinds wij begonnen met de politieke beschouwingen, ieder uur op de radio is gemeld dat de verwarming kapot was. Kennelijk was dit nationaal nieuws, maar dat probleem is nu voorbij.

Ik ben nog een kort woord schuldig ten behoeve van de drie leden van de Kamer die hun maidenspeech hebben gehouden. Ik wil nu graag mijn belofte inlossen.

Mevrouw Barth, u was al vertrouwd met de Haagse politiek voordat u werd verkozen in de senaat. In de periode tussen mei 1998 en mei 2002 diende u een volledige termijn in de Tweede Kamer. Daarna was u anderhalf jaar lid van de Staten van de provincie Noord-Holland, en tevens fractievoorzitter. Verder was u in het afgelopen jaar, tot uw aantreden in deze Kamer, lid van de Sociaal-Economische Raad. Als politicoloog vanuit opleiding en als voormalig dagbladjournalist bent u vertrouwd met het maatschappelijk debat. Vanwege de vele huidige en vroegere functies in adviesraden, in bestuurs- en welzijnsorganisaties en bij charitatieve instellingen, weet u wat er in de samenleving omgaat. Uw betoog in eerste termijn gaf al blijk van de passie waarmee u de geluiden uit de samenleving wilt vertolken in dit huis. Ik wens u veel inspiratie in deze Kamerperiode en succes met het aanvoeren van uw fractie.

Mijnheer Brinkman, als voormalig fractievoorzitter van het CDA in de Tweede Kamer in de periode 1989–1994 hebt u al vele malen gehakt met het bijltje van de algemene politieke beschouwingen. We zouden kunnen zeggen dat dit in een tijd was waarin het daar, vergeleken met vandaag, nog redelijk rustig toeging. Als minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur in het eerste en tweede kabinet-Lubbers in de periode 1982–1989 hebt u met regelmaat ook in deze Kamer wetsvoorstellen verdedigd. Voordat u de politieke arena betrad, raakte u in de functie van directeur-generaal binnenlands bestuur bij het ministerie van Binnenlandse Zaken vertrouwd met de complexe vragen van het nationaal bestuurlijk bestel. Wij hebben daar samen nog een behoorlijke tijd mogen werken. Het typeert uw persoon dat u zich, nadat u zich in 1994 terugtrok uit de landelijke politiek, hebt ingezet in vele bestuurlijke functies en maatschappelijke organisaties, bijvoorbeeld als vicevoorzitter van VNO-NCW, bij de SER als lid, en als voorzitter van Bouwend Nederland sinds 1995, uw meest bekende functie. Met uw ruime ervaring in openbaar bestuur, politiek en bedrijfsleven beschikt u over kennis en kwaliteiten waarvan niet alleen uw fractie maar ook de Kamer als geheel graag gebruik zal maken. Ik wens u een vruchtbare hervatting van uw politieke leven aan deze kant van het Binnenhof toe. En ook u wens ik succes met het leiden van uw fractie.

Ten slotte de heer Machiel de Graaf. Als aanvoerder van een nieuwe Kamerfractie van tien leden, allen nieuwkomers in de senaat, hebt u geen eenvoudige taak. Zonder de ervaring van reeds langer zittende Kamerleden moest u in de voorbije maanden de fractie van de PVV sturing geven. U ziet erop toe dat de taken en posities goed worden verdeeld en de aanwezige kennis en kansen ten volle worden benut. Dat is geen sinecure, maar vanuit deze voorzittersstoel te beoordelen, lijkt het u goed af te gaan. Als lid van de gemeenteraad van Den Haag hebt u ruim een jaar ervaring met het functioneren van een

democratisch gekozen vertegenwoordiging. Daar bent u sinds januari van dit jaar tevens fractievoorzitter. Daarnaast vervult u werkzaamheden als beleidsmedewerker voor de Tweede Kamerfractie van de PVV. Ook daaraan is vandaag al gerefereerd in het debat. Deze positie verleent u in de keten van het wetgevingsproces enige voorgrond op uw collega-senatoren. Voordat u politiek actief werd, vervulde u diverse managementfuncties bij een farmaceutisch bedrijf. Sinds 2008 was u zelfstandig ondernemer, "zzp'er" zullen we maar zeggen. Van opleiding bent u fysiotherapeut. U vermeldt hardlopen en zeilen als uw hobby's. Met die informatie mag ik ook u een uitdagend parcours toewensen in deze Kamer. Ik hoop dat u zich inmiddels thuis voelt in dit deel van ons nationale parlement.

Alle drie van harte gelukgewenst. Ik mag u verzoeken plaats te nemen voor het rostrum, zodat de rest van de Kamer en wellicht ook de bewindslieden u kunnen feliciteren. De bloemen zal ik omwille van de tijd in het water laten.

De vergadering wordt van 16.20 uur tot 17.20 uur geschorst.

De voorzitter:

De ingekomen stukken staan op een lijst die in de zaal ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

(Deze lijst is, met de lijst van besluiten, opgenomen aan het einde van deze editie.)

De voorzitter:

Ik deel de Kamer mee dat ik benoemd heb in de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat/Algemene Zaken en Huis der Koningin (BZK/AZ) de heer Van Dijk ter vervanging van de heer Machiel de Graaf, in de vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) de heer Van Dijk ter vervanging van de heer Sörensen, en in de vaste commissie voor Europese Samenwerkingsorganisaties (ESO) de heer Sörensen ter vervanging van de heer Reynaers.

Ingekomen zijn vijf beschikkingen van de Voorzitters van de Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal:

- een beschikking houdende aanwijzing van de heer Machiel de Graaf, de heer Ten Broeke en mevrouw Arib tot vertegenwoordigers in de Euro-Mediterrane Parlementaire Assemblée;
- een beschikking houdende aanwijzing van mevrouw Meurs, de heer Smaling, de heer Çörüz, de heer Wilders, de heer Kortenoeven, mevrouw Ferrier, mevrouw Dikkers en mevrouw De Caluwé tot leden van de OVSE-Assemblee;
- een beschikking houdende aanwijzing van mevrouw Huijbregts-Schiedon, mevrouw Vlietstra, mevrouw Lokin-Sassen, de heer Van Raak, de heer Elias, de heer Bosma, de heer Biskop, de heer Beertema, de heer Van der Ham, mevrouw Lucas-Smeerdijk en mevrouw Smeets tot leden van de Interparlementaire Commissie van de Nederlandse Taalunie;
- een beschikking houdende aanwijzing van mevrouw Huijbregts-Schiedon, mevrouw Quik-Schuijt, de heer Postema, de heer Biskop, de heer Van Bochove, de heer Knops, de heer Van der Veen, de heer Pechtold, de heer